

Yttrande

Datum 2019-12-16

Dnr RAÄ-2019-2204

Ert datum 2019-09-26

Ert Dnr M2019/01011/S

Avdelning Kulturmiljöavdelningen

Enheten Utvärderingsenheten

Sveriges miljöövervakning – dess uppgift och organisation för en god miljöförvaltning (SOU 2019:22)

Regeringskansliet har begärt att Riksantikvarieämbetet yttrar sig över betänkandet *Sveriges miljöövervakning – dess uppgift och organisation för en god förvaltning* (SOU 2019:22).

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetets övergripande synpunkt är att utredningens avgränsning och definition av miljöövervakning riskerar att leda till att kulturmiljön utelämnas i det strategiska miljöövervakningsarbetet – vilket i sin tur gör att den helhetsbild på miljön som utredningen eftersträvar uteblir.

Gränsdragningen mellan miljömålsuppföljningen och miljöövervakningen behöver tydliggöras. I övrigt tillstyrker myndigheten utredningens förslag eller har inga synpunkter på dem.

Synpunkter

Avsnitt 1.2 Genomförande och avgränsningar

Utredningens avgränsning osynliggör kulturmiljön i miljöarbetet. Avgränsningen – som innebär att kultur- och bebyggelsemiljöer samt fornlämningar inte ingår i utredningen – saknar motivering. Fornlämningar, kultur- och bebyggelsemiljöer ingår i miljöarbetet, och bör även ingå i miljöövervakningen. Förutsättningarna att bevara, använda och utveckla kulturmiljön påverkas i hög grad av föroreningar och förändringar i klimat och miljö. Avgränsningen ligger vidare inte i linje med miljöbalkens (1988:808) portalparagraf¹ som bland annat uttrycker att tillämpningen "...syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö" och ska tillämpas så att "värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas".

Riksantikvarieämbetet

Storgatan 41

Box 5405

114 84 Stockholm

Tel 08-5191 8000

E-post registrator@raa.se

Hemsida www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Bankgiro 5052-3620

¹ Bl.a. Miljöbalken (1988:808), 1 kap. 1 §.

Avgränsningen tar inte heller hänsyn till dagens miljöövervakning med kopplingar till kulturmiljön. Detta rör bland annat delprogrammet för Nationell inventering av landskapet i Sverige (NILS) genom vilket övervakas objekt med kulturvärden såsom stengärdesgårdar, ängslador, hässjor och sildiken övervakas. Utredningens val att inte beakta kulturmiljön stämmer inte med att miljöövervakningen i andra delar av betänkandet beskrivs ha "en avgörande betydelse för att kunna bedöma om en hållbar utveckling främjas genom arbetet för att [...] nå miljö kvalitetsmålen. Underlag från miljöövervakningen är också viktiga för att bedöma generella effekter av miljöåtgärder och identifiera nya miljörisiker".² Detta är något som även lyfts fram i kommittédirektivet. Utredningen tar därför inte hänsyn till generationsmålets precisering att: "Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart". Vidare finns i ytterligare tio miljö kvalitetsmål preciseringar för kulturmiljön eller kulturarvet. I dagsläget saknas i hög utsträckning kunskap om tillstånd i och effekter på kulturmiljöer som tas upp i dessa preciseringar. Därför är det angeläget att kulturmiljöområdet inkluderas i miljöövervakningen.

Sammantaget innebär avgränsningen att utredningens förslag till framtida miljöövervakning inte fullt ut kan användas för att bedöma om det samlade miljöarbetet leder till en hållbar utveckling. Miljöbalkens portalparagraf bör vara styrande för tolkningen av begreppet miljö kopplat till miljöövervakning så att en helhetssyn som inbegriper kulturmiljön uppnås.

Förslag 18.4 En tydlig definition av miljöövervakning

Riksantikvarieämbetet anser att utredningens förslag till definition kan bli tydligare och inkludera ämnens effekter på det biologiska kulturarvet samt kulturmiljön genom att "arter och miljö" läggs till i definitionen, se nedan.

Miljöövervakning är att:

- ta fram och samla in miljödata om tillståndet i och effekter på den yttre miljön samt förekomst och effekter av ämnen som kan påverka människors hälsa, *arter och miljö*, och
- hantera, analysera och rapportera sådana miljödata.

² Statens offentliga utredningar, *Sveriges miljöövervakning – dess uppgift och organisation för en god miljöförvaltning (SOU 2019:22)*, s. 25.

Förslag 18.8 Åtgärder för en förbättrad strategisk styrning

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget om en sammanhållen organisatorisk struktur och strategisk styrning av miljöövervakningen som utgår från redan etablerade strukturer. Myndigheten anser dock att gränsdragningarna mellan miljöövervakningen och miljömålsuppföljningen behöver tydliggöras, se förslag 18.8.3.

18.8.2 Strategisk plan

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget om att regeringen ska besluta om en strategisk plan för miljöövervakning vart fjärde år. Myndigheten ser det som en viktig del i att skapa en långsiktig styrning av miljöövervakningen.

18.8.3 Organisation – ett Miljöövervakningsråd inrättas

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget om inrättandet av ett Miljöövervakningsråd men har två synpunkter på förslaget. Gränsdragningen mellan det föreslagna Miljöövervakningsrådet och miljöarbetet i övrigt, bl.a. Miljömålsrådet, behöver tydliggöras om utredningens förslag genomförs. Detta är särskilt viktigt om Miljöövervakningsrådet ska ansvara för att samordna miljöövervakningen med miljö kvalitetsmålen så att data finns tillgänglig för uppföljning och utvärdering (s. 516).

Samtliga miljömålsmyndigheter med uppföljningsansvar bör ingå i Miljöövervakningsrådet för att skapa förutsättningar för en helhetssyn på uppföljningen av miljön. I utredningens nuvarande förslag på Miljöövervakningsrådets sammansättning saknas miljömålsmyndigheter som i dagsläget har ett utpekat uppföljningsansvar.

Förslag 18.10 Miljöövervakning inom olika områden

18.10.2 Vatten

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget att Havs- och vattenmyndigheten ges ett uppdrag om att ta fram ett särskilt underlag till Miljöövervakningsrådet. Myndigheten ser det som relevant att bistå i detta arbete eftersom uppdraget även ska innefatta bedömningar av hur den statliga miljöövervakningen ska utvecklas i förhållande till den befintliga övervakningen. Riksantikvarieämbetet kan bidra med ett kulturmiljöperspektiv i detta, t.ex. om hur miljöövervakningen av fornlämningar under vatten kan utvecklas.

18.10.4 Arter

Riksantikvarieämbetet tillstyrker förslaget att en oberoende utvärdering av den samlade miljöövervakningen av arter och biologisk mångfald ska genomföras. Det hävdberoende biologiska kulturarvet är i många fall en förutsättning för att bibehålla och utveckla den biologiska mångfalden. Detta bör en framtida utvärdering ta fasta på.

Förslag 18.14 Forskning och möjligheter att upptäcka nya miljörisiker

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag om att ny teknik ska utnyttjas i miljöövervakningen. Bland annat kan utvecklingen som sker inom digitaliseringsområdet innebära förbättrade förutsättningar att följa upp miljön och kulturmiljöns tillstånd.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Lars Amréus efter föredragning av utvärderaren Evelina Stadin. Även överantikvarien Knut Weibull, avdelningschefen Marja-Leena Pilvesmaa och enhetschefen Nikos Tsakiridis har varit med om den slutliga handläggningen.

Lars Amréus

Evelina Stadin

Kopia till:

Karl Lilja (karl.lilja@regeringskansliet.se)

Kulturdepartementet (kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se).